

Poate ieși Uniunea din impas?

Raportul Draghi este excepțional prin minuțiozitatea și îndrăzneala cu care abordează probleme critice pentru viitorul UE. Unele dintre mesajele sale cheie merg mult mai departe decât ceea ce diverse rapoarte și programe (Raportul Sapir, Raportul Monti, Agenda Lisabona, Europa 2020, Raportul Letta etc.) au subliniat de-a lungul timpului, precum incompletitudinea sa instituțională și politici suboptime. Marea criză financiară a evidențiat clar aceste aspecte, iar în anii următori au fost adoptate noi structuri instituționale și reguli au fost revizuite, dar nu într-o manieră decisivă, fiind limitate de constrângeri politice. Un șir de crize majore (pandemia, criza energetică, impactul schimbărilor climatice, consecințele invadării Ucrainei de către Rusia) au tensionat tot mai mult UE.

Raportul Draghi evidențiază hibe majore ale Uniunii: inovație insuficientă, un handicap indus de costuri mult ridicate ale energiei, o capacitate comună de apărare slabă. Raportul identifică rădăcini ale acestei stări de fapt și face o serie de recomandări – reducerea fragmentării, dezvoltarea uniunii piețelor de capital și a uniunii bancare, îmbunătățirea pieței energiei (unde prețurile extrem de volatile afectează atât consumatorii, cât și producătorii), regândirea politicii de concurență, susținerea unei industrii de apărare a UE, simplificarea procesului decizional, creșterea masivă a investițiilor, revizuirea abordării de reglementare a UE care împiedică inovația –, deși trebuie precauție, deoarece IA poate fi atât o binecuvântare, cât și un pericol, iar „sistemul bancar umbră” și activele crypto sunt insuficient reglementate.

Focusul Raportului este pe o creștere a decalajului de competitivitate al UE, dacă „modelul său economic nu se schimbă”. Acest lucru poate suna paradoxal, deoarece UE a înregistrat surplusuri de cont curent mulți ani. Doar în 2022, o deteriorare drastică a termenilor de schimb (din cauza perturbărilor puternice pe piețele energiei) a făcut ca balanța de cont curent să prezinte un deficit. Dar surplusurile au revenit.

Raportul exprimă îngrijorări profunde legate în special de temerea că Uniunea pierde teren constant în competiția tehnologică și economică cu SUA și China.

Dar este această evoluție o surpriză? Să comparăm doar companii mari americane și chinezești cu firme din UE, sau cât cheltuiesc anual SUA și China, fiecare, pentru cercetare și dezvoltare (R&D) față de cheltuieli similare din Uniune. În plus, SUA excelează prin cultura sa antreprenorială, ilustrată exemplar de Silicon Valley. China, la fel ca alte economii asiatice, este probabil cel mai bun exemplu de construire de avantaje competitive în timp, prin ceea ce este acum „redescoperit” deschis în Occident, conceptual, ca politică industrială. Elemente ale unei astfel de politici au fost folosite în SUA timp de decenii într-un mod mai mult sau mai puțin evident, în special în domenii ce țin de puterea militară și de securitate. Și UE a practicat politica

industrială atunci când, de exemplu, a făcut din Airbus un mare competitor european pentru firmele americane. Dar o politică industrială sistematică a fost aproape absentă la nivelul UE. În esență, UE este compusă din state naționale, are piețe fragmentate, ambele aspecte având consecințe pentru politicile colective și rezultatele acestora. Iar axa franco-germană pare să se fi erodat serios. Politica industrială este în ascensiune în SUA, pe măsură ce avansul tehnologic al Chinei a devenit îngrijorător pentru Washington, în contextul confruntărilor geopolitice și de securitate.

Raportul susține necesitatea unor cheltuieli mai mari de investiții, atât publice, cât și private, de ordinul a 800 de miliarde de euro anual, sau 4-5% din PIB-ul UE. Mai multe investiții pot ajuta, dar ele trebuie să fie integrate într-un pachet de reforme adânci, care ar putea fi dificil de realizat. UE ar putea fi ajutată de o agenție care să finanțeze proiecte strategice și să consolideze parteneriate public-private (așa cum face DARPA – *Defense Advanced Research Projects Agency*, Agenția de Proiecte de Cercetare Avansată în Domeniul Apărării, în SUA). Trebuie să se construiască principalele elemente ale unei uniuni monetare autentice: EDIS (schema europeană de asigurare a depozitelor), o „capacitate fiscală” (*fiscal capacity*), un activ financiar sigur (*safe asset*), ce este menționat de Raport. Transformarea ESMA (*European Securities Markets Authority*) într-o veritabilă autoritate comună a UE ar fi utilă. Un buget al UE mai mare și restructurat ar putea sprijini proiecte strategice ale UE, pe lângă ceea ce este realizat de statele membre. Asigurarea de mijloace pentru a reduce costul energiei și a dezvolta semnificativ energia verde este esențială, la fel ca și stimularea decarbonizării.

Raportul Draghi argumentează puternic în favoarea unei integrări economice și financiare mai profunde, chiar dacă evoluțiile politice din numeroase state membre creează noi impedimente în această direcție. Dificultatea pentru cei care trebuie să elaboreze strategii, nu ca un simplu exercițiu academic, este că ajustări marginale referitoare la marile probleme reliefate de Raportul Draghi nu duc lucrurile înainte. Spiritul vremurilor pare să nu ajute nici el în această privință, deoarece mulți din Europa și din alte părți sunt predispuși să gândească și să acționeze prin „întoarcere spre interior” (*inward looking*), într-o poziție defensivă nu adecvată. Pregătirea împotriva unei lumi exterioare amenințătoare are sens, dar răspândirea protecționismului în interiorul UE (între statele membre) este o sabie cu două tăișuri și poate menține Uniunea fragmentată, slăbi puterea ei economică și reduce puterea sa soft (*soft power*).

UE ar trebui să se străduiască să salveze multilateralismul, în ciuda tendinței de formare a blocurilor comerciale și a proliferării restricțiilor legate de securitate. Dialogul și comerțul sunt necesare chiar și cu competitori geopolitici, în vederea asigurării bunurilor publice globale – precum combaterea unor efecte rele ale schimbărilor climatice, gestionarea pandemiilor, evitarea utilizării armelor nucleare și a altor arme cu grad înalt de distrugere, prevenirea unui Armageddon al inteligenței artificiale și, nu în ultimul rând, prevenirea sau încheierea războaielor.

UE trebuie să gândească la scară mare și să acționeze pentru a ajunge la o stare de fapt care să o ajute să fie competitivă la nivel global. Este posibil însă ca UE să navigheze prin dificultăți ani la rând, pe măsură ce compromisurile dureroase și complexe de politici, lipsa de resurse și

incertitudini uriașe vor face ca alegerea unor opțiuni bune să fie aproape o misiune imposibilă. Acest lucru nu înseamnă că Raportul Draghi nu poate ajuta la luminarea opțiunilor și alternativelor de politici (*policies*); acest Raport poate ajuta noua Comisie și guvernele naționale, toate instituțiile europene să depășească blocaje, să îmbunătățească politici, să evite erori majore.

PS. Versiune în română a textului scris la solicitarea *Friends of Europe (Bruxelles)*.